

JÄTTILÄISET
KURIIN!

JÄTTILÄISET KURIIN 2-HANKE

"JÄTTILÄISET JÄRJESTYKSEEN JA HYÖTYKÄYTTÖÖN"

LOPPURAPORTTI

Mirja Nylander
Savonlinnan Seudun Kolomonen ry

SAVONLINNAN SEUDUN
KOLOMONEN RY

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

RANTASALMI

pieni kylä - suuri sydän

Sulkava

Enonkoski
Rikasta Saimaan saaristoelämää

JÄTTILÄISET
KURIIN!

Sisällys

JOHDANTO.....	3
HANKKEEN TEHTÄVÄ, TAVOITTEET JA TULOKSET	4
HANKKEEN TEHTÄVÄT	4
HANKKEEN TAVOITTEET JA TULOKSET	4
JÄTTIPALSAMI JA KOMEALUPIINI	4
Uusia talkookohteita ja talkoilijoita.....	7
Hyvis Illat	10
Tapahtumat	10
JÄTTIPUTKET	15
KURTTURUUSU	17
JÄTTITATTARET	18
HANKKEEN TALOUS	19
Yhteenveto hankkeessa järjestetyistä talkoista	20
Esimerkki viestinnästä: Artikkelit Uusi Saimaan -lehdessä ennen Hyvinvointimessuja	21

JOHDANTO

Jättiläiset kuriin 2-hanke oli yksi valtakunnallisista vieraslajien torjuntaan rahoitusta saaneita hankkeita

Maa- ja metsätalousministeriö tehosti parin vuoden ajan haitallisten vieraslajien torjuntaa ohjaamalla Kainuun ELY-keskuksen kautta avustusrahoitusta vieraslajien torjuntatoimiin. Kasvukaudelle 2022 avustettuja hankkeita käynnistyi ympäri Suomea 27 kappaletta. Rahoitetuissa hankkeissa torjuttiin haitalliseksi säädettyjä vieraslajeja, jotka sisältyvät joko kansalliseen tai EU:n vieraslajiluetteloon.

Jättiläiset kuriin 2-hanketta toteutti Savonlinnan Seudun Kolomonen ry yhdessä sekä uusien että edellisenä vuonna mukaan lähteneiden yhdistysten ja yksittäisten talkoilijoiden kanssa. Talkoopainotteisessa ”Jättiläiset kuriin” -hankkeessa torjuttiin vieraslajeja, seurattiin torjunnan onnistumista ja lisättiin tietämystä vieraslajien torjunnasta.

Jättiläiset kuriin 2-hanke oli jatkoa kesäkauden 2021 talkoille ja kasvukaudelle 2022 sitoutui työtään jatkamaan yhdeksän yhdistystä. Konkreettisiin talkootuntimääriin sitoutuneista yhdistyksistä tavoitteensa toteuttivat seitsemän yhdistystä.

Talkootunteja kertyi lähes 1300 ja talkoilemassa oli kaikkiaan 185 eri henkilöä. Uusia aktiivisia yhdistyksiä oli mukana kesän aikana kuusi – heidän kanssaan talkoitiin useampaankin otteeseen. Kuitenkin tavalla tai toisella talkootunteja kerrytti talkoilijoita 27:stä uudesta yhdistyksestä. Tässä on huomioitava se, että nämä aktiiviset talkoilijat kuuluivat yhdistyksiin, jotka eivät yhdistyksinä olleet sitoutuneet hankkeeseen. Toisaalta on nähtävissä yleinen yhdistysten yleinen toiminta-aktiivisuuden hiipuminen ja siksi hankkeessa siirryttiin yleisestä yhdistyksille viestinnästä sekä yleisestä someviestinnästä ja lehtimainoksista täsmäviestintään. Tämä näkyikin uusien yksittäisten ihmisten mukaan lähtönä, edelliseen kesään verrattuna tänä vuonna uusia yksittäisiä talkoilijoita oli noin puolet. Samoin Jättiläiset kuriin 2 -hankkeessa otettu hyötykäyttönäkökulma toi uusia talkoilijoita.

Talkootunteja kertyi yhdistyksiltä ja yksittäisiltä talkoilijoilta lähes saman verran. 1300 talkootunnista käytettiin:

Komealupiinin torjunnan parissa	33 %
Jättipalsamin torjunnan parissa	64 %
Kurturuusun torjunnan parissa	1 %
Tatarten torjunnan parissa	2 %

Hankkeen toiminta-aika oli 20.4.-31.10.2022. Yhteistyökumppaneiksi ja rahoittajiksi tulivat edellisen vuoden tapaan Enonkosken, Rantasalmen ja Sulkavan kunnat sekä Savonlinnan kaupunki.

Jättiläiset kuriin 2-hankkeen ohjausryhmään kuuluivat

Raili Aurava (kaupunginpuutarhuri, Savonlinnan kaupunki), Sari Juuti (teknisen toimialan toimistosihteeri, Enonkosken kunta, ohjausryhmän puheenjohtaja), Johanna Keränen (kehittämispäällikkö, Rantasalmen kunta), Virpi Leskinen (yhdistyskoordinaattori, Savonlinnan Seudun Kolomonen ry), Mauri Löppönen (vieraslajivastaava, Itä-Savon

luonnonsuojeluyhdistys ry) sekä Oili Tikka (kehittämispäällikkö, Sulkavan kunta). Oili Tikan vaihdettua työpaikkaa ohjausryhmän jäseniksi tulivat Juho Järvenpää (kunnanjohtaja, Sulkavan kunta) ja hänen varahenkilöksi Leena Sinkkonen (työvalmentaja, Sulkavan kunnan työelämäpalvelut). Hankekoordinaattorina toimi Mirja Nylander.

HANKKEEN TEHTÄVÄ, TAVOITTEET JA TULOKSET

HANKKEEN TEHTÄVÄT

Hankkeen tehtävänä oli haitallisiksi säädettyjen vieraslajien (jättipalsami, komealupiini, jättiputket, kurturuusu ja jättitattaret) torjunta seurantoineen, jätehuolto sekä kansalaisten neuvonta.

HANKKEEN TAVOITTEET JA TULOKSET

JÄTTIPALSAMI JA KOMEALUPIINI

TAVOITE 1

Jatketaan torjuntatyötä yhdistysten - Itä-Savon luonnonsuojeluyhdistys ry, Retki-Toverit ry, Nälkälinnanmäki-seura ry, Itä-Savon ja Savonlinnan Keskustanaiset ry, Sulkavan Martat ry, Oravin Martat ry, Laitaatsillan kyläyhdistys ry ja Lohikosken maa- ja kotitalousseura ry - vuonna 2021 aloittamilla alueilla ja varmistetaan jälkihoito.

Näistä omat tavoitetunnit (tavoitetunnit vaihtelivat 20 ja 100 tunnin välillä) antaneista yhdistyksistä kaksi yhdistystä luopui talkoilusta omista, yhdistyksen sisäisistä haasteista johtuen.

Loput seitsemän yhdistystä talkoilivat hyvin itsenäisesti omilla, viime kesänä (osa jopa aiemmin) aloittamillaan alueilla ja toteuttivat etukäteen kaavailemansa talkootunnit. Töitä jatkettiin mm. Mertalan jättipalsamikasvustojen, Harakkasalon ja Miekkonien vanhojen metsien läheisten jättipalsamikasvustojen, Kumputien ja Nojanmaanlahden kulmauksen, Savonniemen, Heikinpohjan, Laitaatsillan sekä keskussairaalan jättipalsamikasvustojen kimpussa Savonlinnassa. Sulkavalla jatkettiin Lohikosken myllypihan sekä lähimetsien jättipalsamikasvustojen kimpussa.

Komealupiinin osalta jatkui Erik Laxmanin puiston kunnossa pito. Samoin Talvisalon vanhan metsän läheisiä komealupiiniesiintymien pidettiin kurissa ja Lohilahden esiintymien kimpussa olivat myös Lohilahden kyläyhdistyksen talkoilijat.

Yhteydenpitoa tarvittiin kuhunkin näihin yhdistyksiin vain muutaman sähköpostin ja puhelinsoiton verran – niin hyvin eteni edellisenä kesänä pohjustettu työ. Yhdistyksille tarjottiin puisia talkoilukylttejä, joihin olisi voinut kiinnittää talkoilusta kertovan lapun, ja jotka olisi voinut tökätä maahan talkoilun ajaksi. Talkoilukyltit valmisti Kerimäen työpaja.

Torjuntatöitä jatkoivat myös yksittäiset talkoilijat. Kerimäellä Alhontien ja Poikkien sekä Kerimäentien läheisiä alueita kitkivät jättipalsamista tänäkin kesänä edellisen kesän kaksi innokasta talkoilijaa.

Enonkosken Simanalassa jättipalsamikasvustoja pisti kuriin edellisen kesän innokas talkoilija ja työn piiriin tuli lisää kasvustoja (myös komealupiini -kasvustoja). Alla kuva hänen lähettämistä kuvista työn etenemisestä yhdessä laajassa torjuntakohteessa.

Kuva: Simanalalan koivikko puhdistui jättipalsameista kitkien ja raivaussahan voimin. Alkuperäistä kasvillisuutta oli jo syksyn alkaessa näkyvissä.

Väljemmin mukana olleista yhdistyksistä eli yhdistykset, jotka eivät olleet antaneet hankehakuun tavoitetuntimääriä kuten esimerkiksi Moinsalmentien alueen kyläyhdistys ry korvautui tienvarren pienemmillä ja aktiivisilla hirvi- ja vanhojen urheiluseurojen perinteitä jatkavilla yhdistyksillä. Edellisenä vuonna hankkeessa oli myös yhdistyksiä, jotka ovat lopettaneet toimintansa kuten Savonlinnan seudun Allergia- ja Astmayhdistys ry. Hankkeessa laitettiin enemmän painoa uusien yhdistysten mukaan saantiin. Kaikkiaan uusia yhdistyksiä oli kesän aikana tavalla tai toisella hankkeessa mukana 27 kappaletta, joista osan kanssa ennätettiin talkoilla useampaankin otteeseen.

Yhtenä toimenpiteenä oli myös keruukehikkojen lisätarpeen selvitys. Savonlinnan alueella uutta keruukehikkoa kaivattiin ainoastaan Kylätalo Nousulan pihaan. Sen sinne valmisti, kuljetti sekä kokosi Kerimäen työpaja.

Kuva: Kerimäen työpajan kylätalo Nousulan pihaan kokoama uusi keruulaatikko alkoi täyttyä vinhaan tahtiin jätinpalsamitalkoilijoiden aherruksen tuloksena

Enonkoskella puolestaan päädyttiin käyttämään keruulaatikoita, jotka sopivat paremmin kunnan työkoneille, tyhjentämiseen ja siirtoon paikasta toiseen. Näihin keruulaatikoihin sai tuoda jättipalsamin ja komealupiinin lisäksi myös kurturuusua ja tatarkasvustoja, jotka kunnan toimesta sitten asianmukaisesti jatkokäsiteltiin.

Kuva: Enonkosken keruulaatitot täyttyivät heinäkuun komealupiinitalkoissa.

Rantasalmelle kaivattiin keruulaatikkoa ja selvitettiin mahdollisuutta voisiko Kerimäen työpaja toimittaa Rantasalmelle keruulaatikon. Päädyttiin kuitenkin ratkaisuun, jossa Rantasalmen työpaja valmistaa keruulaatikon (tarvittaessa Kerimäen työpajan vinkkien mukaan). Keruulaatikon on paikka katsottu, mutta se tulee paikoilleen vasta kasvukaudelle 2023.

TAVOITE 2

Uudet vuonna 2021 ja 2022 saadut vinkit esiintymistä selvitetään ja otetaan torjuntatyön piiriin voimavarojen puitteissa.

[Uusia talkookohteita ja talkoilijoita](#)

Uusia alueita aktiivisen torjuntatyön piiriin tuli Silvola-Anttola kylämaisemista, jossa Kylätalo Nousula ry:n ja Silvola-Anttolan maaseutunaiset ry:n kanssa talkoitiin useaan otteeseen jättipalsamikasvustojen kimpussa. Näiden yhdistysten toimesta myös jatkettiin aikaisempien vuosien yksittäisen, erittäin toimeliaan talkoilijan arvokasta työtä.

Kuva: Jättipalsameja kuriin Anttola-Silvolan metsiköissä

Enonkosken talkoissa uudeksi kohteeksi nousi Kuusitien varren lupiinikasvustot (ja osin jättitatar -kasvusto).

Tihviin kylätalkoissa aloitettiin ansiokkaasti kylämaiseman puhdistaminen jättipalsamista. Nämä talkoot kokosi koko pienen kylän uudet ja vanhat asukkaat uudella tavalla yhteen.

Kuva: Tihviin kylämaisemissa aloitettiin jättipalsamien kitkentä ja päivän päätteeksi osa talkoilijoista jäi vielä keskustelemaan kylän historiasta ja ihmisistä

Haukiniemen kylällä, hakamaisemiin ja jääkaukalon ympäristöön levinnyt jättipalsami otettiin lampaiden avulla torjunnan piiriin. Viisi lammasta eivät aivan ennättäneet koko 1,2 hehtaarin aluetta syödä, joten loppukesällä järjestettiin tarkkomistalkoot.

Kuva: Haukiniemen kylän hakamaisema keväällä ennen lampaiden tuloa ja syksyllä juuri ennen lampaiden lähtöä kotikonnuilleen.

Ikoinniemen kylätalkoissa otettiin kesän aikana jättipalsamikasvustoja haltuun Ikoinniementien varrelta.

Putikon kyläyhdistyksen kanssa käytiin läpi kohteita, jotka voitaisiin ottaa talkoilukohteiksi. Syyskuulle sovitut ensimmäiset talkoot jouduttiin kuitenkin perumaan hankekoordinaattorin jalkaonnettomuuden vuoksi.

Alla esimerkit kutsuista, joita jaettiin somessa, lähetettiin yhdistyksille, toimitettiin lehtiin ja kuntiin jaettavaksi, ja joita oli paikkakuntien keskeisillä ilmoitustauluilla.

Kuva: Esimerkkejä talkookutsuista

Hyvis Illat

Uusien kohteiden ja talkoilijoiden saamiseksi mukaan järjestettiin Hyvis Iltoja yhteistyössä Savonlinnan Seudun Kolomonen ry:n Välistä väylälle -hankkeen ja Kolomosen yhdistyskoordinaattoreiden kanssa. Sähköpostikutsuja lähetettiin 113 yhdistykselle. Kutsussa meni samalla tietoa jättiläiset kuriin 2-hankkeesta ja mahdollisuuksista TYHY-talkoiluihin, joten laajempi tiedotuksellinen näkökulma otettiin huomioon. Hyvis Iltojen esitteitä myös vietiin jokaisen paikkakunnan kauppohenkilöiden sekä julkisten kokoontumistilojen ilmoitustauluille. Sulkavalla lisäksi kunta oli aktiivisesti mukana järjestelyissä ja välitti tietoa illasta omilla nettisivuillaan.

Hyvis Illat järjestettiin seuraavasti: 8.6. Savonranta, 9.6. Savonlinna, 28.6. Kerimäki, 29.6. Punkaharju ja 5.7. Sulkava

Kaikkiaan tilaisuuksiin osallistui ihmisiä 18 yhdistyksestä. Käydyissä keskusteluissa löytyi uusia yhteyshenkilöitä ja ideoita talkoiden järjestämiseen.

Kuva: Esimerkkejä Hyvis Iltojen esitteistä.

Tapahtumat

Muiden järjestämiin tapahtumiin osallistuttiin neuvontatyön ja soolotalkoiluun innostamisen merkeissä. Pienimmässä tapahtumassa, joka oli SYMPPIIS Savonlinnan suvinen ympäristölauantai (sateen uhka ja sade verotti kävijöitä) kävijöitä oli alta 20. Kun sitten esimerkiksi Kolomosen järjestämälle yhdistysristeilylle osallistui lähes 50 yhdistystä ja Tanhuvaaran Hyvinvointimessuilla oli kävijöitä noin 1300.

5.6 Savonlinnan ympäristöpäivä. Yhdessä Itä-Savon luonnonsuojeluyhdistys ISLY ry ja NorppaLife. Viestiä hankkeesta ja vieraslajien hyötykäytöstä.

SUNNUNTAI 5.6.2022 KLO 12~15 YMPÄRISTÖPÄIVÄ

MAAILMAN YMPÄRISTÖPÄIVÄN TAPAHTUMA
KOULULAHDEN ASUKASPUISTO-HOPEASALMENKATU-SAVONLINNAN

Tervetuloa viettämään Maailman ympäristöpäivää kanssamme Koululahden asukaspuistoon!

Koululahden asukaspuisto sijaitsee Savonlinnan keskusta-alueen Vääräsaarella Hopeasalmenkadun varrella vesilaitoksen ja matonpesupaikan välissä.

Puiston pöytäryhmit mahdollistavat eväiden nautiskelun tapahtuman kuluissa, joten osallistujat voivat halutessaan viettää ympäristöpäivää myös piknikin merkeissä.

Ympäristöpäivän tapahtuman järjestää Itä-Savon luonnonsuojeluyhdistys ry yhteistyössä Jättiläiset kuriin -hankkeen ja Yhteinen saimaannorppamme LIFE-hankkeen kanssa.

Tapahtuma on kaikille avoin ja maksuton.

- roskatoidetta
- tölkineruuhaasteen lahjakorttiarvonta
- tietoa vieraskasvien torjunnasta
- asiaa saimaannorpan suojelusta

Sateen sattuessa tapahtuma järjestetään sisätiloissa
Järjestötalo Kolomosella, Pappilankatu 3.

Kuva: Ympäristöpäivän esite ja hankkeen esittelypöytä tapahtumassa

11.6 Savonlinnan kesänavaus. Torilla Kolomosen yhteisteltassa. Viestiä hankkeesta ja vieraslajeista, niiden torjunnasta ja hyötykäytöstä.

2.7 Enonkosken kalamarkkinat. Yhteistyö Enonkosken kunta. Viestiä talkoista ja hankkeesta.

2.7 Punkaharjun kesäraitti. Yhteistyö Välistä väylälle –hanke. Viestiä hankkeesta ja vieraslajeista, niiden torjunnasta ja hyötykäytöstä.

9.7 SYMPPIIS Savonlinnan suvinen ympäristölauantai –tapahtuma. Yhteistyö ISLY ja NorppaLife. Viestiä vieraslajeista, niiden torjunnasta ja hyötykäytöstä sekä hankkeesta.

LAUANTAI 9.7.2022 KLO 12~15

SYMPPIIS

SAVONLINNAN
SUVINEN
YMPÄRISTÖLAUANTAI

TÖRNINPYÖRÄN VENESATAMA
- Pikku Kakkosen puiston vieressä -

Esittelyssä
KUHANKUITTÄJÄN
KOTIMETSÄ
ETELÄ-SAVOON
-kampanja

Kuva: Ilpo Aalto

TERVETULOA MUKAAN!

Neuvoja norppaturvalliseen kalastukseen
Ilmastoinfoa
Haittakasvien häätelyvinkkejä
Tölkineruuhaasteen vaihdutusta
Natsanoukintaa rantaraitilla

Kuva: Ympäristölauantain esite ja esittelypöytä tapahtumassa. Mukana oli myös komealupiinilla värjättyjä lankoja.

4.8.2022 Kolomosen yhdistysristeily. Jättiläiset järjestykseen ja hyötykäyttöön teemasta kertominen. Sovittiin tapaamisia yhdistysten kanssa.

24.9.2022 Savonlinnan Hyvinvointimessut, Tanhuvaara. Oma messupöytä, jossa annettiin vinkkejä torjunnasta, hyötykäytöstä ja vaihdettiin kokemuksia mm. lankojen värjäyksestä haitallisilla vieraslajeilla. Mainos ja artikkeli Uusi Saimaa lehdessä.

Kuva: Ilmoitus Uusi Saimaa lehdessä ja messuosasto Hyvinvointimessuilla Tanhuvaarassa

TAVOITE 3

Koostetaan ja välitetään tietoa jättipalsamin ja komealupiinin hyötykäyttömahdollisuuksista

Hankkeessa koottiin tapahtumiin, Hyvis-Iltoihin, talkoisiin sekä toisten järjestämiin tilaisuuksiin osallistumista varten oma neuvontakansio jättiläisistä, niiden tuntomerkeistä, torjuntatavoista ja käyttömahdollisuuksista. Katso edellinen kohta.

7.6.2022 järjestettiin Kolomosen henkilökunnalle TYHY-talkoilut, joissa oli myös neuvonnallinen hyötykäyttönäkökulma ohjelman sisällä. Komealupiineja kaivettiin ja jonkun verran niitettiin Pääskyniemessä yhdessä pienen taloyhtiön asukkaiden kanssa. Taloyhtiön yksi asukas on jo lähes 10 vuoden ajan kerännyt, kitkenyt ja kaivanut lähimetsään levinnyttä komealupiinikasvustoa. Iän alkaessa nyt painaa, hän toivoi apua työhön. Syksyllä saatiin myös iloisia uutisia: TYHY-talkoilut olivat tuottaneet tulosta ja kasvustot olivat selkeästi vähentyneet.

Kuva: TYHY-talkoiden ohjelma ja kutsu sekä tunnelmaa talkoista

10.6.2022 järjestettiin Savonlinnan Kesäyliopiston kanssa neuvonnalliset lupiinitalkoot purkkivärjäyskurssia varten. Talkookohteena oli Savonlinnan vanhan syväsataman ympäristö Heikinpohjassa. Komealupiineja sekä kaivettiin juurineen että kerättiin kukintoja. Näistä talkoista Kesäyliopisto tiedotti omilla nettisivuillaan sekä postereissa ympäri kaupunkia. Toimitettiin kesäyliopistolle tietoa hankkeesta sekä komealupiinista tiedottamista varten.

Kuva: Vanhan syväsataman komealupiinit saavat kyytiä Kesäyliopiston talkoissa

26.7.2022 järjestettiin Savonrannalla Martanpäivän talkoot yhteistyössä Savonranta seura ry:n, Lions Clubin ja Savonrannan Marttayhdistys ry:n kanssa, jotka myös tiedottivat talkoista ja jakoivat talkooesitettä. Mukana oli myös paikkakunnan ukrainalaiset myymässä leivonnaisia. Kirkonkylän keskustassa torin liepeillä ja Vuokalan myllymuseon sekä kosken ympäriltä kaivettiin komealupiineja juurineen sekä kitkettiin jättipalsamia. Tähän työhön osallistuivat niin paikkakuntalaiset kuin kesälomalaiset.

Savonrannan Marttayhdistys ry:n puheenjohtaja Raija Heikkilä järjesti torilla värjäysnäytöksen, jossa hän komealupiinin kukilla värjäsi villalankaa. Villalanka on peräisin paikkakunnan Vaahermäen tilan lampaista. Ohje löytyy Vinkkivihkosta www.kolomonen.fi/jattilaiset

Kuva: Martanpäivän talkoot Savonrannalla. Tunnelmia ja tuloksia.

6.9.2022 Savonlinnan Taidelukion ja 7.9.2022 Savonlinnan Lyseon Lukion biologian opiskelijoille sovitut 1,5 tunnin käytännönläheiset esitelmät haitallisista vieraslajeista ja niiden torjuntaan innostamisesta jouduttiin perumaan

Juttusarja jättiläisistä ja niiden hyötykäytöstä alue- ja paikallislehdille toteutui osittain. Puruvesi lehdessä oli artikkeli lankojen värjäyksestä ja Sulkava -lehdessä vinkkejä kasvien hyötykäytöstä. Tätä täydentämään koottiin talkoilijoiden kokemuksista Vinkkivihko, joka löytyy osoitteesta www.kolomonen.fi/jattilaiset Vinkkivihkosta nostettiin esille muutamia kertomuksia ja kerrottiin kesän talkoiden onnistumisesta. Artikkelit julkaistiin Itä-Savo lehdessä 27.10.2022.

Itä-Savo Torstaina 27.10.2022

Uutiset

Yli 150 vapaaehtoista sekä viisi lammasta osallistuivat haittakasvien torjuntaan

Martta-osaamista tarvittiin, koska komealupiinilla ja jättipalsamilla värjättiin lankoja.

Ossi Tynkkynen

Kesän aikana Itä-Savon alueella yli 150 vapaaehtoista osallistui jättipalsamien kirkkuntalkoisiin, kerrotaan lukuisia yhdistyksiä asiassa edustavan Savonlinnan Seudun Kolomonen ry:n tiedotteessa. Tiedotteessa kerrotaan, että talkoisiin osallistui lisäksi parkkimäntä yhdistystä ja viisi lammasta. Talkootunteja kertyi reilut 1300.

1300

Talkootunteja kertyi reilut 1300.

Jättipalsamia valmistettiin myös vihersipuksi ruuan sekaan. Kurtturuusun lehdistä taas väsähtiin lehtimehua ja kiuluksista kuivatettiin yrttiteen maustajia.

Talkoilla käsiteltiin ja niitettiin meheväärtistä jättipalsamia, joka on levinnyt laajalle Itä-Savon kulttuurin ja metsämaisiin. Hankkeesta myös mietittiin kuinka jättiläisiä voisi hyödyntää. Jättipalsamia päädyttiin kokelemaan villalankojen värjäyksessä sekä viherhakkeluksena keittoihin, munakkaisiin ja sämpylätkinoliin.

Kylätalo Nousulan jättipalsamitalkoissa työnsä jälkeä tarkastelivat Raija Huttunen, Marita Pesonen (Silvola-Anttola maaseutunaiset ry:n puheenjohtaja) ja Jukka Eskelinen.

Komealupiini oli myös kohteena. Se on hivuttautumassa piholta ja tienvarsilta metsiin. Tiedotteessa todetaan, etteivät komealupiinille pärjää kielot tai metsienne marjataan, mutta komealupiinin torjunnassa on koivuntuhka näytetty vartenotettavana vaihtoehtona.

Komealupiinin kukinnoista syntyi Martanpäivän talkoissa Savonrannalla kauniinsävyisiä lankoja.

Tiedotteen mukaan jopa viisimetrisiksi kasvavat jättiputket ovat työntyneet koivikoihimme ja pahimmillaan muodostaneet hehtaarien suuruisia tiheitä kasvustoja.

– Eikä tällaisiin ”jättiputkimetsiin” ole asiaa enää keltavahveroiden kerääjillä – ei senkään takia, että jättiputkien kasvunestevä voimaisuus vaikuttaa palovammaan kaltaisia, jopa pysyviä iho-oireita. Hankkeesta näitä jättiläisiä torjui- vat ainoastaan asiaan perehtyneet yrittäjät, tiedotteessa kerrotaan.

Mielenkiintoinen tutkimustuloskin muutaman vuoden takaa löytyi ilahduttamaan torjuntaa tekeviä: ruokasooda kaadettuna noin 40 senttimetrin korkeudelta leikatun jättiputken varteen mädätti jättiputken varren ja juuren alle kolmessa viikossa.

Faljon muitakin haittakasveja torjuttiin. Verkkoon on koottu vinkkivihkonen muidenkin haittakasvien torjuntaan kiinnostuneille.

JÄTTIPUTKET

Kuva: Moinsalmen jättiputkia leikataan.

TAVOITE 1

Jatketaan torjuntaa yrittäjiltä ostettavilla palveluilla ja sovituilla alueilla. Torjunnassa siirrytään pääasiassa mekaaniseen torjuntaan.

Jättiputkien torjuntaa jatkettiin kahden vieraslajien torjuntaan perehtyneen yrittäjän kanssa edellisenä vuonna aloitetuilla kohteilla Moinsalmella ja Kerimäellä. Savonlinnan kaupungin työntekijät myös poistivat omistamiltaan alueilta jättiputkia esim. Kerimäen leikkipuiston viereistä metsästä.

Sekä Moinsalmen että Kerimäen kohteissa käytiin yhdessä torjuntatyötä tekevien yrittäjien kanssa kesäkuussa, torjuntatöiden alkaessa.

Molemmilta yrittäjiltä pyydettiin kirjalliset arviot ja kuvia torjuntatyön onnistumisesta. Yrittäjien raportit on välitetty maanomistajille.

Seuraavassa Olli Pasasen viestiä Kerimäen kohteista:

Tänä vuonna ei missään torjunta-alueilla ollut yhtä isoja jättiputkia kuin vuonna 2021. Siltä osin torjunta oli tuonut tulosta. Olin kohtuullisen ajoissa torjuntakohteilla, joten kovin moni jättiputki ei ehtinyt kukkia ennen varren katkaisua. Sekä Kurttilon tieltä, että Alakuonan tieltä löytyi kuitenkin joitain yksittäisiä kukintoja, jotka pyrin hävittämään. Siemenpankkia ei siis olisi pitänyt kertyä tänä vuonna.

Viime vuonna useammat putket ehtivät kukkimaan, mutta kukinnot kerättiin tuolloin pois alueelta. (Osa sopimuksista alkoi tuolloin niin myöhään, että isompi osa jättiputkista oli jo ehtinyt kukkiviksi.) Edellisten vuosien siemenistä saattaa kuitenkin kasvaa taimia vielä

tulevina vuosina. Erityisesti jos maanpintaa häiritään, mutta todennäköisesti muutenkin. Jättiputkien siemenet saattavat kestää itämiskelpoisina maaperässä vuosikymmeniä.

Vaikka lehtien ja varren katkaisu auttaakin jättiputkien hävittämisessä, eikä yksittäinen jättiputki ole kovin pitkäikäinen, vaikeuttaa vanhojen kasvustojen tekemä laaja siemenpankki torjuntatyön onnistumista erityisesti Ala-kuonantien kohteissa. Uusia taimia tulee todennäköisesti nousemaan vielä pitkään.

Minun käsitykseni mukaan yksittäisten varsien määrä on kuitenkin vähentynyt kaikilla muilla urakkasopimusalueilla paitsi Alakuonantien isoimmalla alueella. Isoimmat yksilöt hävisivät torjuntatyön ansiosta joka alueella, eikä uusia itämiskykyisiä siemeniä päässyt käytännössä yhdelläkään torjunta-alueella jättiputkille muodostumaan viime tai edellisenä kesänä.

Jälkikäteen ajatellen olisin voinut tehdä ensimmäiset käynnit torjunta-alueilla tänä vuonna hieman aikaisemmin. Lisäksi Alakuonantien pienikokoista jättiputki kasvustoa olisin voinut niittää alkukesästä koneellisesti.

Ja Moinsalmen osalta tmi Minnan Monitoimi antoi seuraavan tilannekatsauksen:

Ensimmäisessä niitossa 10.7. meni 4 h, toisella kierroksella 16.9. ja 19.9. 3,5 tuntia. Suurin osa heinäkuussa niitetyistä putkista, joissa oli ollut kukinto, olivat kuolleet kokonaan. Syksyllä niitettävät olivat selkeästi nuorempia yksilöitä. Saa nähdä miten paljon tuolla alueella alkaa "siemenpankista" itää uutta jatkossa.

Sitten asiaa siitä viime vuonna alkaneeseen urakkaan liittyvästä alueesta:

Myrkytys pelargonihapolla 23.5., aineella ei hirveästi tuntunut olevan vaikutusta kasvustoon, valitettavasti. Aikaa käsittelyyn meni noin 2 tuntia. Alue, jolle viime vuonna saadut aineet riittivät, oli ehkä noin neljäsosa koko alueesta.

Niitot 8.7. 3 h ja 19.9. 2 h. Viime vuoteen verrattuna kasvusto oli hiukan hillitympi, tosin uusia yksilöitäkin oli lähtenyt kasvuun. Sellainen huomio, että jos kukinnot niittää pois heinäkuussa, on käytävä tekemässä tarkistus viimeistään kuukauden kuluttua. Nyt oli käynyt niin, että muutamaan heinäkuussa niitettyyn kasviin oli kasvanut uuden kukkaputket, joissa siemenet olivat päässeet kehittymään. Osa näistä siemenistä oli nyt päässyt jo varisemaan, mutta suurimman osan sain kerättyä pois.

Kuva: Moinsalmen kohde heinäkuussa ja syyskuussa.

Jättiputkien torjunnasta samoilla alueilla on tehty uudet sopimukset yrittäjien kanssa kausille 2023-2024, koska ostopalveluihin varatusta rahasta oli mahdollisuus maksaa tulevien vuosien torjunnasta ja siten jatkaa vaadittavaa pitkäjänteistä työtä. Yrittäjät (Olli Pasanen ja Minna Mäkelä) raportoivat suoraan maanomistajille työn tuloksista. Torjunnassa ei käytetä kemiallisia torjunta-aineita.

TAVOITE 2

Ajantasaisen tiedon saanti jättiputkikasvustoista

Yrittäjiltä, alueellisiin tapahtumiin ja tilaisuuksiin osallistuvilta, aktiivisilta talkoilijoilta ja kuntien työntekijöiltä tuli vinkkejä vain yksittäisistä jättiputkista.

KURTTURUUSU

TAVOITE 1

Löydetty kustannuksiltaan ja lopputuloksiltaan tehokas toimintatapa torjuntaan (huom! purppuranahakkasieni/Luke)

Ohjausryhmän kokouksissa keskusteltiin useaan otteeseen kurturuusun traktorikaivusta, joka oli kirjoitettu hankesuunnitelmaan. Tavoitteena oli löytää kustannuksiltaan ja pitkän ajan tehokkuudeltaan järkevä toimintatapa kurturuusun torjuntaan, eikä traktorikaivu tältä vaikuttanut. Traktorikaivuun jälki ei ole kovin hyvää, ja se on kallista. Käytännössä myös traktorikaivuriyrittäjien ammattitaito haitallisten vieraslajien kanssa toimimiseen vaatii koulutusta. Luovuttiinkin traktorikaivuriyrittäjien kilpailuttamisesta ja kurturuusun kaivuutalkoiden järjestämisestä.

Purppuranahakkasien (ks. myös Vinkkivihko www.kolomonen.fi/jattilaiset) käyttö kurturuusun juurakoiden lahottajana näyttää tällä hetkellä järkevimmältä keinolta ja valmisteen tulo markkinoille ja jokaisen saataville lienee lähellä.

TAVOITE 2

Innostettu ihmisiä soolotalkoiluun

Tapahtumissa ja talkoissa välitettiin tietoa kurturuusun torjuntatavoista ja hyödyntämismahdollisuuksista. Muutamia kyselyitä torjuntavaihtoehdoista omassa pihassa tuli myös sähköpostilla ja niihin vastattiin.

JÄTTITATTARET

Hanketta suunniteltaessa oli tavoitteena saada kuriin Kellarpellossa sijaitsevan Harakkasalon luonnonsuojelualueelle leviävä japanintatar. Ohjausryhmän kokouksessa päätettyä torjuntakokeilua tällä alueella ei pystytty kuitenkaan toteuttamaan hankekoordinaattorin jalkaonnettomuuden vuoksi.

Kellarpellossa Ahorannantien yksityistonteilla on laajemminkin japanintatarta, jota osa omistajista leikkaa alas ja osa ei.

Japanintatarta pistettiin kuitenkin kuriin Enonkosken Kuusitien varrella yksityistontilla. Samoin yksityistontilla Savonlinnan Heikinpohjassa sekä Majakkaniemellä.

Tatarlajien oikea-aikaisesta leikkaamisesta välitettiin tietoa tapahtumissa, talkoissa ja messuilla sekä vastattiin sähköpostilla yksittäisille kysyjille.

HANKKEEN TALOUS

Ely-keskuksen hankkeelle myöntämä tuki on sidoksissa hankkeen puitteissa tehtyihin talkootunteihin ja tavoite 1000 talkootuntia ylittyi reippaasti.

Jättiputkikasvustojen torjuntaa ovat ostopalveluina hankkeessa toteuttaneet hortonomi Olli Pasanen ja Minnan Monitoimi Tmi. Torjunnan pitkäaikainen jatkuminen on varmistettu maksamalla hankkeen ostopalveluihin varatusta rahasta seuraavan kahden vuoden torjunta.

Hankkeen kokonaiskustannukset toimikaudelta 20.4. – 31.10.2022 olivat noin 43 430 euroa.

Yhteenveto hankkeessa järjestetyistä talkoista

2.6 Savonlinna/Nätki, Inkerinkylän entiset nuoret ry. Jättipalsami. Kaatosade ei osallistujia

7.6 Sln/Pääskyniemi, Kolomosen TYHY-talkoot taloyhtiön kanssa. Komealupiini.

10.6 Sln/ent.syväsata, Kesäyliopisto. Komealupiini

11.6 Sln/Mertala, Viekas-Life. Jättipalsami

6.7 Sln/Silvola, Kylätalo Nousula ry, Silvola-Anttolan maaseutunaiset ry ja Martat. Jättipalsami

7.7 Enonkoski/Kuusitie, Enonkosken kunta. Komealupiini

11.7 Sln/Silvola, Kylätalo Nousula ry, Silvola-Anttolan maaseutunaiset ry ja Martat. Jättipalsami

20.7 Sln/Mertala. Viekas-Life. Jättipalsami

26.7 Savonranta. Martanpäivän talkoot. Savonranta seura ry, Lions Club ja Martat. Komealupiini ja jättipalsami

27.7 Sln/Silvola, Kylätalo Nousula ry, Silvola-Anttolan maaseutunaiset ry ja Martat. Jättipalsami

6.8.2022 Tihviin talkoot. Jättipalsami.

8.8.2022 Silvolan talkoot. Yhdessä Silvola-Anttolan maaseutunaiset ry:n kanssa. Jättipalsami.

9.8.2022 Oravin talkoot. Tarkottu lampaiden työnjälkeä hakamaisemissa. Jättipalsami.

10.8.2022 Ikonniemen kylätalkoot. Jättipalsamin kitkentää

17.9.2022 talkoot yhdessä Putikon kyläyhdistyksen kanssa peruttiin. Sovittu, että ensi keväänä aloitetaan. Paikat katsottu valmiiksi.

Esimerkki viestinnästä: Artikkelit Uusi Saimaan -lehdessä ennen Hyvinvointimessuja

Jättiläisiä järjestykseen ja hyödyksi

Itä-Savon alueella on torjuttu haitallisia vieraslajeja kahtena kesä kautena Savonlinnan Seudun Kolomonen ry:n Jättiläiset kuriin -hankkeessa. Samalla on kerätty kokemuksia torjuntatyön onnistumisesta ja jättiläisten hyötykäytöstä.

Komealupiinin lehtiä ja kukintoja lankojen värjäykseen

Kokemukset ovat osoittaneet, että komealupiinin tehokkain torjuntamenetelmä on kasvin juurineen kaivuu maasta keväällä. Jos alue on suuri ja työ tuntuu toivottomalta, niin kannattaa lähteä liikkeelle reunoilta kohti esiintymän keskustaa ja kaivaa vaikka vain muutamakin yksilö ja niittää sitten kesän mittaan loppuja. Suomessa on tehty kokeiluja, joissa lupiinien kasvupaikoille on levitetty tuhkaa ja näin maaperän emäksisyyden noustessa lupiinit eivät enää kasva samaan malliin. Monivuotisen komealupiinin torjunnassa kannattaa henkisesti varautua kymmenenkin vuoden työhön – komealupiinin siemenet säilyvät itämiskelpoisina maassa vuosia. Mutta komealupiinin lehdet ja kukinnot ovat oivallisia lankojen värjäyksessä. Värjäyksen voi tehdä purkkivärjäyksellä ilman höyryävää keittopataa.

Jättipalsamia vihersilppuseokseen ja keittoja eli munakasta maustamaan

Jättipalsamin torjunnassa tehokkainta on kitkeminen kesällä siinä vaiheessa, kun kukat ovat nupullaan. Kun vielä kitketyt jättipalsamit rutistelee käsissään eli rikkoo varsien vettä johtavia solukoita varmistaa ettei läjitetty kitkuujäte lähde kasvamaan uudestaan. Jo kahden vuoden kitkemisen jälkeen näkyvät myönteiset tulokset. Toki silmät kannattaa pitää auki ja seurailla yksittäisten jättipalsamien putkahtelua esiin ja vetää ne ylös maasta ennen siementen muodostusta. Jättipalsamin varsia voi syödä, parhaimmillaan ne ovat alkukesästä. Varsia voi esimerkiksi silputa vihersilpuksi muiden villiyrtytien kanssa ja heittää vaikka mausteeksi keittoon tai munakkaaseen. Ja onnistuupa jättipalsamillakin lankojen värjäys! Isommilla alueilla jättipalsamin kuriinlaitossa on ollut myös lampaita syöntitalkoissa hyvin tuloksin.

Kurturuusun kiulukoista

Kurturuusu ei vielä Saimaan rantahietikoilla eli -kallioilla estä uimaan pääsyä, mutta yksittäisiä kurturuusuja tosin jo tapaa rantametsissämme. Varsien piikikkyys vetää versoja piikkilangalle ja pienestäkin juurenpalasesta kasvaa elinvoimainen pensas. Lupaava torjuntakeino on kurturuusukasvustojen niittoa eli alasleikkaamista ja paikalle jäävien varrentynkien käsittelyä punanahakkasienellä, joka lahottaa maahan jääneet juuret. Myös peittomenetelmää vahvalla katekankaalla on kokeiltu. Ja leviämistä ehkäisee jo sekin, että kerää kurturuusun kiulukat pois pensaista etteivät linnut pääse levittämään siemeniä maastoon. Kiulukat ovat yksi terveellisimmistä luonnonantimista ja niistä voi vaikka valmistaa jauhetta lisättäväksi juomien sekaan tai aamupuuroon.

Hankkeen toimita-aika: 20.4. – 19.10.2022.

Hankkeen rahoitus: Kainuun ELY-keskus, Enonkosken, Rantasalmen ja Sulkavan kunnat sekä Savonlinnan kaupunki.